

зе / А.С. Сагітова // Матер. докл. науч. конф. «Теорія і практика боротьби з паразитарними захворюваннями». – М., 2005. – Вып.6. – С.313-315.

9. Хазієв Г.З. Інвазійні захворювання індоків і їх профілактика / Г.З. Хазієв, А.С. Сагітова // Матер. докл. науч. конф. «Теорія і практика боротьби з паразитарними захворюваннями». – М., 2009. – Вып.10. – С.401-403.

10. Хазієв Х.З. Діагностика асоціативних паразитозів кур / Г.З. Хазієв, А.С. Сагітова, І.А. Мухаметшин // Матер. докл. науч. конф. «Теорія і практика боротьби з паразитарними захворюваннями». – М., 2003. – Вып.4. – С. 468-469.

Панасенко А.С., Негреба Ю.В. Гистомоноз павлинов в приватних господарствах

Гистомоноз павлинов реєстрували в 90 % пташки, яка мала контакт з хворими гистомонозом індюками. Захворіння у молодняка павлинов характеризувалась більш важким теченням порівняно з гистомонозом індюків в приватних господарствах Сумської області. Клінічно захворювання проявлялась швидким виснаженням пташки, угнетенням, і майже повним відмовою від корму. Патологоанатомічно гистомоноз проявлялась геморагічно-фібринозним запаленням сліпих кишків, перитонітом. Розвиток гистомонозу у молодняка павлинов збігається з критичними періодами в розвитку спалахів гистомонозу у індюків, тобто – перший місяць життя в стаціонарно неблагополучних господарствах і 2-3 місяця життя в відносно благополучних.

Ключові слова: павлини, гистомоноз, молодняк, індюки, клінічне проявлення.

Panasenko O.S., Negreba U.V. Gistomonoz peacocks in private households

The blackhead of peacocks was registered in 90 % birds, that had a contact with patient with a blackhead by turkey-cocks. Disease for young peacocks characterized by more heavy flow as compared to the blackhead of turkey-cocks in the private economies of the Sumy area. Clinically showed up rapid exhaustion of bird, by a poor health, and by almost complete abandonment from a feed. Pathoanatomical showed up inflammation of blind guts, peritonitis. Development of blackhead for young peacocks coincides with critical periods in development of flashes of blackhead for turkey-cocks, id est is the first month life in stationary unhappy economies and 2-3 month life in relatively safe.

Keywords: peacocks, gistomonoz, young, turkeys, clinical manifestation.

Дата надходження до редакції: 20.02.2015 р.

Рецензент: к.вет.н., професор Зон Г.А.

УДК 619:614.9-07.616.995.122

РОЗПОВСЮДЖЕННЯ ФАСЦІОЛЬОЗУ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ У ЗОНІ ЛІСОСТЕПУ

І.В. Коваль, лікар ветеринарної медицини, Державна лабораторія ветеринарно-санітарної експертизи № 9

В статті викладені дані про розповсюдження фасціольозу жуйних тварин у господарствах Полтавської, Сумської, Черкаської областях. У господарствах Полтавської та Черкаської областях екстенсивність фасціольозної інвазії, за даними ветеринарної статистики, протягом 4-річного спостереження становила 4,6 %. У господарствах Сумської області середня ЕІ фасціолами у великої рогатої худоби не перевищувала 4,2 %. Результати копроовоскопічних досліджень свідчать про широке розповсюдження гельмінтозів у великої рогатої худоби, особливо у Лісостеповій зоні України. Екстенсивність фасціольозної інвазії склала 16,1 %, а у Степовій – 4,5 %. Дані гельмінтологічного розтину вказують на досить широке розповсюдження фасціольозу у великої рогатої худоби Лісостепової зони України.

Ключові слова: фасціольоз, інтенсивність інвазії, екстенсивність інвазії, копроовоскопічні дослідження, гельмінтологічний розтин, моноінвазія.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Серед гельмінтозів жуйних тварин, які завдають значних економічних збитків у всіх країнах світу і гальмують розвиток тваринництва, фасціольоз є одним із найпоширеніших. Приймаючи до уваги напружену епізоотичну ситуацію щодо фасціольозу великої рогатої худоби на території України та значну економічну і соціальну проблему, необхідні подальше вивчення особливостей розповсюдження інвазії, визначення патогенного впливу гельмінтів на організм тварин, удосконалення захиттєвої діагностики та розробка ефективних заходів боротьби [1, 2, 3]. Дана

проблема залишається актуальною і має важливе народно-господарське значення. Аналіз стану вивчення фасціольозної інвазії жуйних тварин на території України показує, що ця проблема розроблялась, головним чином, в західних областях України, частково – у Лісостеповій зоні. Достатньо проводилися дослідження в північно-східній частині України, де ведення тваринництва відрізняється від технології західних областей, а природно-кліматичні умови не завжди сприяли розвитку личинкових стадій *F. hepatica* в зовнішньому середовищі [4, 5, 6, 7].

Вивченню епізоотології фасціольозної інвазії присвячено статтю в журналі «Вісник Сумського національного аграрного університету»

зії у корів, залежно від природно-кліматичних зон, присвячено багато робіт вітчизняних та зарубіжних авторів. Деякі питання стосовно вікової та сезонної динамік фасціольозу жуйних тварин майже не викликають сумнівів і в більшості дослідників отриманні схожі результати. Проте, дані стосовно поширення фасціольозної і змішаної фасціольозно-дикроцеліозної інвазії у тварин зони Лісостепу і Степу України та локалізації фаціол у печінці тварин носять суперечливий характер [8, 9, 10, 11, 12].

Мета досліджень. Метою даної роботи було проведення моніторингу поширення фасціольозу великої рогатої худоби по районах Полтавської, Сумської, Черкаської областей.

Матеріали та методи досліджень. Робота виконувалась в господарстві "Дукла" село Івашки Полтавського району Полтавської області, РВД "Агро" село Червона слобода Черкаського району

Черкаської області та в забійному цеху КП "Полтавський м'ясокомбінат" на протязом 2011-2014 р.р. Матеріалом для роботи була звітна документація господарств та м'ясокомбінату по результатах ветеринарно-санітарної експертизи продуктів забою тварин, копроовоскопічних дослідженнях, а також власні дослідження внутрішніх органів і туш цих тварин. Для досліджень ми користувались методами, які описані в "Правилах ветеринарно-санітарного огляду забійних тварин та ВСЕ м'яса і м'ясних продуктів" (2002 р.).

Результати власних досліджень. За результатами наших досліджень, аналіз статистичного матеріалу (2011-2014 рр.) показав, що в господарствах Полтавської області, які розташовані у природно-кліматичній зоні Лісостепу, фасціольоз жуйних тварин має широке розповсюдження (табл. 1).

Таблиця 1

Розповсюдження фасціольозу жуйних тварин у господарствах Полтавської області (дані ветеринарної статистики)

Показники	Роки				Всього за 4 роки
	2011	2012	2013	2014	
Досліджено, голів	14749	12767	9459	7050	44025
Виявленохворих, голів	712	477	399	447	2035
EI, %	4,8	3,7	4,2	6,3	4,6

Середня EI фасціолами протязом 4-річного спостереження становила у великої рогатої худоби 4,6 %. До того ж дані таблиці свідчать про зростання фасціольозної інвазії. Якщо у 2011 році ураженість великої рогатої худоби становила 4,8 %, то в 2013 досягала 4,2 %, а в 2014 – 6,3 %.

У господарствах Сумської області середня

EI фасціолами у великої рогатої худоби не перевищувала 4,2 %. Дані таблиці 2. свідчать про зростання фасціольозної інвазії. Якщо в 2011 році ураженість тварин не перевищувала 3,5 %, то в 2012 році досягала 3,6 %, а в 2013 та 2014 рр. становила, відповідно, 4,0 і 6,0 % (табл. 2).

Таблиця 2

Розповсюдження фасціольозу жуйних тварин у господарствах Сумської області (дані ветеринарної статистики)

Показники	Роки				Всього за 4 роки
	2011	2012	2013	2014	
Досліджено, голів	11352	9295	8550	7000	36197
Виявленохворих, голів	395	354	350	420	1519
EI, %	3,5	3,6	4,0	6,0	4,2

У господарствах Черкаської області екстенсивність фасціольозної інвазії, за даними ветеринарної статистики, протязом 4-річного спостереження становила 4,6 %. У 2012 році спо-

стерігалось підвищення екстенсивності інвазії до 4,3 %, а у 2013 році – зниження до 4,3 %. В 2014 році показник EI досягав 5,4 % (табл. 3).

Таблиця 3

Розповсюдження фасціольозу жуйних тварин у господарствах Черкаської області (дані ветеринарної статистики)

Показники	Роки				Всього за 4 роки
	2011	2012	2013	2014	
Досліджено, голів	12659	21174	3577	8500	38260
Виявленохворих, голів	555	655	120	456	1786
EI, %	4,3	3,4	3,4	5,4	4,6

Отже, результати копроовоскопічних досліджень свідчать про широке розповсюдження гельмінтозів у великої рогатої худоби, особливо у Лісостеповій зоні України. Екстенсивність фасціо-

льозної інвазії склала 16,1 %, а у Степовій – 4,5 %. Дані гельмінтологічного розтину вказують на досить широке розповсюдження фасціольозу у зоні Лісостепу (табл. 4).

**Розповсюдження гельмінтозів великої рогатої худоби у зоні Лісостепу України
(дані копроовоскопічних досліджень, 2010-2014 рр.)**

Гельмінтози	Природно-кліматичні зони України					
	лісостеп			степ		
	досліджено, голів	виявлено, голів	EI, %	досліджено, голів	виявлено, голів	EI, %
Фасціольоз	1760	283	16,1	419	19	4,5
Фасціольоз+Дикроцеліоз	369	7	1,9	388	-	-
Дикроцеліоз	1269	182	14,3	419	6	1,4

Таблиця 5

**Розповсюдження гельмінтозів великої рогатої худоби у зоні Лісостепу України
(дані гельмінтологічного розтину, 2010-2014 рр.)**

Гельмінтози	Зона Лісостепу		
	досліджено, гол.	виявлено, гол.	EI, %
Фасціольоз	1020	226	22,6
Фасціольоз+Дикроцеліоз	1020	15	1,5

Протягом періоду досліджень фасціольозна моноінвазія складала 22,6 %. Змішану фасціольозно-дикроцеліозну інвазію реєстрували у 1,5 % тварин.

Висновки. 1. За результатами копроовоскопічних досліджень екстенсивність фасціольозної інвазії у великої рогатої худоби Лісостепової

та Степової зон України становить, відповідно, 16,1 % і 4,5 %.

2. За даними гельмінтологічного розтину тварин із господарств Лісостепової зони екстенсивність фасціольозної інвазії становила 22,6 %, а фасціольозно-дикроцеліозної – 1,5 %.

Список використаної літератури:

1. Епізоотична ситуація та основи профілактики фасціольозу жуйних на Поліссі / Ю.Ю. Довгій, А.В.Березовський, В.Ф. Галат, І.Л. Ваховський // Вет. медицина України – 2001. – № 7. – С. 32-33.
2. Березовський А.В. Проблемы комплексной диагностики и профилактики паразитоценозов животных / А.В. Березовський, В.В. Бреславец // Проблемы зооінженерії та ветеринарної медицини: Зб. наук. праць Харківського зоовет. ін-ту. – Х., 2001. – Вип.7. – С. 21-22.
3. Горохов В.В. Фасциолёз – как экологическая проблема / В.В. Горохов, Е.П. Сорокина // Матер. докл. научн. конф. «Теория и практика борьбы с паразитарными болезнями (зоонозы)». – М., 2002. – Вып. 3. – С. 97-99.
4. Березовський А. Новий погляд на тактику фармакотерапії фасціольозу та оптимальні терміни дегельмінтизації худоби / А. Березовський // Вет. медицина України. – 2004. – № 11. – С. 19-21.
5. Онуфриенко М.Э. Методы прижизненной диагностики фасциолёза крупного рогатого скота / М.Э. Онуфриенко. – Тр. Всерос. ин-та гельминтол. им. К.Н. Скрябина – М., 2004. – Т. 40. – С. 275-279.
6. Вильявисенсио А. К вопросу механизма передачи фасциолёза у человека / А. Вильявисенсио // Матер. докл. раучн. конф. «Теория и практика борьбы с паразитарными болезнями». – М., 2005. – Вып. 6. – С. 76-79.
7. Березовський А.В. Комплексні препарати для вибору тактики раціональної фармакотерапії паразитоценозів продуктивних тварин / А.В. Березовський // Проблеми зооінженерії та ветеринарної медицини / Зб. наук. праць ХЗВА: вет. науки. – Харків, 2006. – Вип. 13 (38). – С. 271-275.
8. Паразитологія та інвазійні хвороби тварин: підручник – 2-ге вид., переробл. та допов. / В.Ф. Галат, А.В. Березовський, Н.М. Сорока, М.П. Прус – К.: Урожай, 2009. – 366 с.
9. Усовершенствование копроскопического метода диагностики фасциолёза крупного рогатого скота / И.С. Дахно, Г.Ф. Дахно, О.В. Кручиненко, П.В. Семушкин // Российский паразитологический журнал. – 2008. – № 3. – С. 43-46.
10. Кошеваров Н.И. Циркуляция фасциолёзной инвазии животных в условиях Нечерноземья РФ / Н.И. Кошеваров // Российский паразитологический журнал. – 2011. – № 1. – С. 62-65.
11. Архипов И.А. Действие новых антигельминтиков против *Fasciola hepatica* разного возраста / И.А. Архипов, Н.И. Кошеваров, Н.Е. Глазьев // Матер. докл. науч. конф. «Теория и практика борьбы с паразитарными болезнями». – М., 2011. – Вып. 12. – С. 30-33.
12. Грицик О.Б. Влияние климатических факторов на распространение фасциолёза в Ровенской области / О.Б. Грицик // Ученые записки УО ВГАВМ. – Витебск, 2013. – Т.49, Вып. 2, Ч.1. – С. 66-68.

Коваль И.В. Распространение фасциолёза крупного рогатого скота в зоне Лесостепи.

В статье изложены данные о распространении фасциолёза жвачных животных в хозяйствах Полтавской, Сумской, Черкасской областях. В хозяйствах Полтавской и Черкасской областей экстенсивность фасциолёзной инвазии, по данным ветеринарной статистики, в течение 4 летнего наблюдения составила 4,6 %. В хозяйствах Сумской области средняя ЭИ фасциолёза у крупного рогатого скота не превышала 4,2 %. Результаты копроовоскопических исследований свидетельствуют о широком распространении гельминтозов у крупного рогатого скота, особенно в

лесостепной зоне Украины. Экстенсивность фасциолезной инвазии составила 16,1 %, а в степной – 4,5 %. Данные гельминтологического вскрытия указывают на достаточно широкое распространение фасциолеза у крупного рогатого скота лесостепной зоны Украины.

Ключевые слова: фасциолез, интенсивность инвазии, экстенсивность инвазии, копроовоскопические исследования, гельминтологическое вскрытие, моноинвазия.

Koval I.V. Distribution cattles fasciolosis in the forest-steppe zone

This article performed the data of ruminant fasciolosis distribution in Poltava, Sumy, Cherkasy region farms. In the farms in of Poltava and Cherkasy regions fasciolosis extensives of invasion, according to veterinary statistics for 4-year follow was 4.6 %. In the farms of Sumy region average EI fasciola in cattle did not exceed 4.2 %. Results of special research indicate widespread helminthosis in large cattle, especially in forest-steppe zone of Ukraine. Extensivity of fasciolosis invasion was 16,1 %, and in the Steppe - 4,5 %. Data of helminthological section indicate fairly widespread fasciolosis cattle-steppe zone of Ukraine.

Keywords: fasciolosis intensity of infestation, extensiveness of invasion, helminthological section, monoinvaziya.

Дата надходження до редакції: 20.02.2015 р.

Рецензент: д.вет.н., професор Березовський А.В.

УДК 619:616.993.192.1:636.92

ВПЛИВ ЗАСТОСУВАННЯ ВОДРОЗЧИННИХ ФОРМ ІВЕРМЕКТИНУ НА МОРФОЛОГІЧНІ ПОКАЗНИКИ КРОВІ КУРЕЙ ЗА ДЕРМАНІСІОЗУ

Л.В. Нагорна, к.вет.н., доцент, Сумський національний аграрний університет

У статті наведено дані щодо особливостей використання водорозчинних форм івермектину за ектопаразитозів птиці, зокрема при ураженні червоними курячими кліщами *Dermanyssus gallinae*. Висвітлено динаміку впливу досліджуваного препарату на основні гематологічні показники крові інвазованої червоними курячими кліщами. Доведено, що засіб за використання у терапевтичних дозах, при дотриманні настанови виробника та зазначених умов введення, є безпечним та не чинить порушень зі сторони фізіологічних показників життєдіяльності організмів птиці: серед поголів'я птиці, яка отримувала інсектакарицид, не реєстрували випадків загибелі чи будь-яких інших видимих відхилень від показників фізіологічної норми. На підставі отриманих даних, препарат може бути рекомендований до застосування у комплексній схемі боротьби з ектопаразитами продуктивної птиці, зокрема червоним курячим кліщем.

Ключові слова: червоний курячий кліщ, птахівництво, дерманісіоз, гематологічні показники крові.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Птахівництво є галуззю сільського господарства, яка забезпечує населення високопоживними дієтичними продуктами. При цьому витрати кормів та затрати праці на одиницю продукції, яка виготовляється, суттєво нижчі в порівнянні з іншими галузями тваринництва [1, 2]. В мінливих економічних умовах птахівництво завжди лишалося найстабільнішою галуззю тваринництва, хоча варто відмітити, що станом на 1 лютого 2014 р. вітчизняні птахівничі господарства тримали близько 219 млн. голів птиці, що перевищувало показники 2013 р. на 11 %, в той час як у лютому 2015 р. цей показник склав в межах 206 млн. голів [1-3]. Не зважаючи на скрутні обставини для розвитку галузі, українським птахівникам вдалося налагодити експорт м'яса птиці до 43 країн світу та яєць до 58 країн.

Надана можливість доступу української продукції птахівництва на ринки країн Європейського Союзу, вимагає надзвичайно жорстких характеристик її якості, недопущення у продукції залишкових кількостей лікарських засобів за межами гранично допустимих концентрацій та будь-яких інших сторонніх домішок, що призводять до погіршення якості, безпечності сировини та про-

дукції [2, 3]. Не останню роль в цьому відіграє епізоотичне благополуччя птахівничих підприємств. Адже, не секретом є той факт, що чим вищою є концентрація поголів'я на обмежених площах, тим ретельнішим має бути дотримання ветеринарно-санітарних заходів [4].

Впродовж останнього часу до відчутних економічних втрат призводить персистенція серед поголів'я різноманітних агентів паразитарної етіології, зокрема типових тимчасових ектопаразитів червоних курячих кліщів *Dermanyssus gallinae* [5, 6].

Дерманісусний кліщ є типовим космополітом і, не дивлячись на постійне удосконалення методів та заходів боротьби з ним, проблема його персистенції в птахівничих господарствах, не залежно від виробничих циклів та потужностей господарств, є наразі не вирішеною [5-8].

Зв'язок проблеми із важливими науковими чи практичними завданнями. Проведені дослідження є частиною науково-дослідної роботи кафедри ветсанекспертизи, мікробіології, зоогігієни та безпеки і якості продуктів тваринництва Сумського національного аграрного університету «Наукове забезпечення епізоотичного благополуччя, біологічної безпеки, здоров'я тварин і ве-